

હેઠબહે હજ

લેખક : મોલાના મુહમ્મદ શફી સયદા, નડીયાદ

હજનું મહત્વ

નહમદુહૂ વ નુસલ્લી અલા રસૂલિહિલ્ કરીમ્, અમ્મા બઅદ...

તે લોકો ઘણાં જ ખુશનસીબ છે કે જેમને અલ્લાહ તઆલાએ માલ-દોલત આપી અને હજ જેવા પાકીઝા સફર માટે પસંદ કર્યા. માટે તેઓએ આ પસંદગીની કદર કરવી જોઈએ અને ફક્ત અલ્લાહ માટે જ અને સારી નિયતથી હજ કરવી જોઈએ. તેમજ હજ બાદ પણ એક હાજીની રીતે દીનદારીથી જીવવું જોઈએ.

આપ સર્વ જે હજ માટે જઈ રહ્યા છો તે હજનો દરજ્જો ખૂબજ મોટો છે. કેમકે હદીષમાં છે કે, “મબરૂર તે હજ છે જેમાં હાજી કોઈપણ બાબતમાં અલ્લાહની નાફરમાની ન કરે. હજજે મબરૂર નો બદલો જન્નત છે.” (બુખારી, મુસ્લિમ)

દરેક હાજીએ પોતાનો દરજ્જો સમજવો જોઈએ. કેમકે અલ્લાહ તઆલા કુરઆનમાં ફરમાવે છે કે, “વ લિલ્લાહિ અલન્નાસિ હિજજુલ બયૂતિ મનિસ્તતાઅ ઈલય્હિ સબીલા વ મન્ કફર ફ ઈન્નલ્લાહ ગનીયુન્ અનિલ્ આલમીન્.” (સુર : આલિઇમરાન)

તરજુમો : લોકો પર અલ્લાહનો હક છે કે, જે કોઈ તેના ઘર (એટલે બરતુલ્લાહ) સુધી પહોંચવાની તાકત રાખતો હોય તે આ ઘરની હજ કરે. અને જે કોઈ આ હુકમનું પાલન નહીં કરે તો બેશક અલ્લાહ તમામ દુનિયા વાળાઓથી બેનિયાઝ છે.

આ આયતમાં જે લોકો હજ ફરજ થવા છતાં પણ કોઈ મજબૂરી ન હોય તો પણ અદા નથી કરતાં તેમના માટે સખત તાકીદ કરવામાં આવી છે, અને આવા હજ ન કરવા વાળાઓથી અલ્લાહ બેનિયાઝ છે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રઝિ.) રિવાયત કરે છે કે, રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું કે હજની ફરજ અદા કરવામાં જલ્દી કરો, કેમકે કોઈ જાણતુ નથી કે કોઈ રૂકાવટ આવી જશે. (અહમદ)

હજના આદાબ

- (૧) હજ અલ્લાહને રાઝી કરવા માટે હોવી જોઈએ દેખાડો કરવા કે હાજી કહેવડાવવાના શોખમાં તેમજ હરવા ફરવા માટે ન હોવી જોઈએ.
- (૨) હજના જરૂરી મસાઇલ વિશે પુરતી માહિતી મેળવી લેવી જોઈએ.
- (૩) હલાલ માલથી જ હજ કરવી.
- (૪) સફરમાં ઉંચી જગ્યાએ ચઢે તો અલ્લાહુ અકબર કહેવું અને નીચાણ વાળી જગ્યાએ જાય તો સુબ્હાનલ્લાહ કહેવું.

- (૫) ગુનાહોના કામથી બચવું જોઈએ.
- (૬) પાંચેવ ટાઇમની નમાઝો ટાઇમસર જમાઅત સાથે પાંદીથી પઢવી જોઈએ. અને હજ પઢીને આવ્યા બાદ પણ નમાઝ પર તથા દીન પર કાયમ રહેવું જોઈએ.
- (૭) સફરમાં જે કંઈ તકલીફ પડે તેને ખુશીથી સહન કરવી જોઈએ.
- (૮) લડાઈ, ઝગડો, ન કરવો જોઈએ.

હજના પ્રકાર

- (૧) **હજજે ઈફરાદ :** ફક્ત હજ માટે એહરામ બાંધવામાં આવે અને એકલા હજની નિયત કરી ફક્ત હજ અદા કરવામાં આવે તેને હજજે ઈફરાદ કહે છે.
- (૨) **હજજે કિરાન :** હજ અને ઉમરહ બંને સાથે કરવાની નિયતથી એહરામ બાંધવામાં આવે, તેને હજજે કિરાન કહે છે.
- (૩) **હજજે તમત્તો :** પહેલા ફક્ત ઉમરહ કરવાની નિયતથી એહરામ બાંધવામાં આવે અને ઉમરહ કર્યા બાદ એહરામ ખોલી હલાલ થઈ જવામાં આવે ત્યારબાદ ઝિલહજની આઠમી તારીખે ફરી હજની નિયતથી એહરામ બાંધવામાં આવે અને હજ અદા કરવામાં આવે તેને હજજે તમત્તો કહે છે.
હજજે તમત્તો અદા કરવી સુન્નત તથા અફઝલ છે. આપણે આજ પ્રકારની હજ કરવી જોઈએ.

હજ માટે રવાનગી

હજ માટે રવાના થતા પહેલા વધારાના વાળ તથા નખ વગેરે કાપી નાંખવા, તેમજ ગુસલ કરી લેવું. હૈજવાળી ઔરતોએ પણ ગુસલ કરી લેવું. (અહમદ, અબૂદાવૂદ)

દરેક સફર વખતે ઘરેથી નિકળતી વખતે પઢવાની દુઆઓ :

► બિરિમલ્લાહિ તવક્કલુ અલ્લાહ, લા હલ્લ વલા કુલ્લ ઇલ્લા બિલ્લાહ. (અબૂદાવૂદ)

► અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અઊઝુ બિક અન્ અજિલ્લ અવ્ ઉજલ્લ અવ્ અઝિલ્લ અવ્ ઉઝલ્લ અવ્ અઝ્લિમ અવ્ ઉઝ્લમ અવ્ અજ્હલ અવ્ યુજ્હલ અલય્ય. (અબૂદાવૂદ)

તેમજ સવારી એટલે મોટર, રીક્ષા, ટ્રેન, બસ, વિમાન વગેરે પર સવાર થતી વખતે દરેક વખતે આ દુઆ પઢવી.

અલ્લાહુ અફ્બર, અલ્લાહુ અફ્બર, અલ્લાહુ અફ્બર, સુબ્હાનલ્લઝી સખ્ખર લના હાઝા વમા કુન્ના લહૂ મુઝરિનીન, વ ઇન્ના ઇલા રબ્બિના લ મુન્કલિબૂન. (અબૂદાવૂદ)

સફરની હાલતમાં નીચેની સફરની દુઆ પઢવી

► અલ્લાહુમ્મ ઇન્ના નરઅલુક હી સફરિના હાઝલ્ બિરર, વત્તફ્વા વલ્ અફ્ફાફ વલ્ ગિના વ મિનલ્ અમલિ મા તર્રા. અલ્લાહુમ્મ હટિવન્ અલય્ના સફરના હાઝા વત્તપિ અન્ના બુઅદ્દૂ અલ્લાહુમ્મ અન્તસ્ સાહિબુ ફિરસફરિ વલ્ ખલીફતુ ફિલ્ અહ્લિ વલ્ માલ્. અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અઊઝુ બિક મિવ્ વઅસાઇસ્ સફરિ વ કઅબતિલ્ મન્ઝરિ વ સુઇલ્ મુન્કલબિ ફિલ્ અહ્લિ વલ્ માલ્. (મુસ્લિમ)

ઉમરહનું દૂકમાં વર્ણન

એહરામ બાંધવું અને નિયત કરવી

એહરામ : હજ તેમજ ઉમરહ માટે પહેરવામાં આવતા ખાસ કપડાંને એહરામ કહે છે. (બુખારી)

પુરૂષોનું એહરામ બિલકુલ સિલાઇ વગરની બે સફેદ ચાદરો છે જેમાંથી એક ટુંગીની માફક બાંધવામાં આવશે. અને બીજી ખભા પર નાંખી ઓઢી લેવામાં આવશે.

સ્ત્રીઓનું એહરામ ભપકા વગરના રંગીન અથવા સફેદ સિવેલા સાદા કપડાં છે અને માથે રૂમાલી છે.

મીકાત : જે જગ્યાએથી એહરામ બાંધવામાં આવે છે અને જ્યાંથી હજની હદ શરૂ થઇ જાય છે તે જગ્યાને મીકાત કહે છે.

મીકાતથી એહરામ બાંધી મરહુદે હરામમાં પહોંચી તવાફુના સાત ચક્કર તથા સઇના સાત ચક્કર લગાવી વાળ મુંડાવવા આટલા કાર્યો કરવાને ઉમરહ કહે છે.

એહરામની પાબંદીઓ તથા દમ અને ફિદિયાનું બચાન

એહરામની પાબંદી એટલે હાજ અને હાજ્યાણી બંનેએ ઉમરા અને હજ દરમિયાન એહરામની હાલતમાં શરીરતે મના હુરમાવેલી કેટલીક બાબતોથી ખાસ બચવું જોઇએ.

અગર એહરામની હાલતમાં પાબંદીઓમાંથી કોઇ કામ થઇ જાય તો તેનો કફ્ફારો અદા કરવો પડે છે. આમાં ગભરાવા જેવું કશું નથી. જે થોડી કાળજી રાખી લેવામાં આવે તો કોઇ પ્રશ્ન ઉભો થતો નથી (ઇન્શાઅલ્લાહ). આ બાબતને વિગતવાર જોઇએ.

એહરામની પાબંદીઓ :

(૧) મર્દોએ માથાને અડી જાય તેવી કોઇ ચીજ વડે માથાને ઢાંકવું નહીં. એટલે કે ટોપી, રૂમાલ કે એહરામની ચાદર વગેરેને માથા ઉપર નાખવું નહીં. (બુખારી, મુસ્લિમ)

(૨) શરીરના કોઇપણ ભાગના થોડા અથવા વધારે બિલકુલ વાળ કાપવા નહીં. (સુર : અલબકરહ-૧૯૭)

(૩) મર્દ ઔરત બન્નેએ હાથ તથા પગના નખ કાપવા નહીં. (ઇજમાઅ)

(૪) મર્દ ઔરત બન્નેએ ખૂરબુ લગાડવી નહીં. (બુખારી)

(૫) મર્દોએ સિલાઇવાળા કપડાં પહેરવા નહીં. (બુખારી)

ઉપર દર્શાવેલ પાંચ કામોના થઇ જવાથી હાજએ ફિદિયો આપવો પડશે. જે ત્રણ રિતે આપી શકાય છે. (૧) ત્રણ દિવસના રોઝા રાખવા. અથવા (૨) છ મિસ્કીનોને ખાવાનું ખવડાવવું. અથવા (૩) એક બકરી ઝબહ કરવી.

(૬) ખુશ્કીના કોઇ જાનવરનો શિકાર કરવો નહીં. (સુર : માઇદહ - ૮૫, ૮૬)

જો કોઇનાથી શિકાર થઇ જાય તો તેના બદલામાં તેની બરાબરીનું એક જાનવર ઝબહ કરવું પડશે.

(૭) પતિ-પત્નિએ આપસમાં શહવત ઉપસાવે તેવી હરકતો ન કરવી કે જેને કારણે

હવસ પેદા થાય અને તે જમાઅ કરવાની નજીક સુધી પહોંચાડી દે.

જે કોઈનાથી હવસ ઉપસાવે તેવી હરકત થઈ જાય તો તેણે એક બકરી ઝબહ કરવી પડશે.

- (૮) એહરામની હાલતમાં જમાઅ એટલે કે હમબિસ્તરી કરવાની સખત મનાઈ છે. આને કારણે હજ બાતિલ થઈ જાય છે.

આ ગુનાહના બદલામાં આ હજ તો મુકમ્મલ કરવું જ પડશે તથા એક ઊંટ ઝબહ કરવું પડશે અથવા દસ દિવસના રોઝા રાખવા પડશે. તેમજ બંનેએ બીજા વર્ષે હજની કઝા પણ કરવી પડશે.

- (૯) નિકાહ કરવો કે કરાવવો કે નિકાહનો પયગામ પહોંચાડવો વગેરે પણ મના છે. (મુસ્લિમ)

આ ઉપરાંત બેહુદા વાતો, હસદ, ગીબત, જુઠ તથા અન્ય ગુનાહના કામ કરવા નહીં તેમજ નશાવાળી અને બદબૂદાર વસ્તુઓ જેવી કે તમાકું, બીડી, ગુટખા, છીકણી વગેરેથી પણ બચવું. અગર ભૂલથી થઈ જાય તો સાચા દિલથી સખત તૌબા કરવી.

એહરામમાં જે કામ કરી શકાય છે તેવી બાબતો

હવે એવા કામ પણ જણી લઈએ જે એહરામની હાલતમાં કરી શકાય છે. જેના કરવામાં કશો વાંધો નથી કે કોઈ દમ તથા દંડ નથી.

- (૧) મેલ સાફ કર્યા વગર ગુસલ કરી શકાય છે. એહરામ કાઢી બીજુ એહરામ બદલી શકાય છે. નિહાસ તથા હૈઝવાળી ઔરતો માટે પણ આજ હુકમ છે. (બુખારી, મુસ્લિમ)

- (૨) એહરામ નફલી નમાઝ તથા ફરજી નમાઝ પછી બાંધી શકાય છે.

- (૩) શરીરમાં ખંજવાળ આવે તો ખંજવાળી શકાય છે. અગર ભૂલથી કોઈ વાળ નિકળી જાય તો કોઈ હરજ નથી. (બુખારી, મુસ્લિમ)

- (૪) દવા-ઇલાજ કરી શકાય છે. (મુસ્લિમ)

- (૫) તંબુનો છાંયડો, છત્રીનો છાંયડો કે અન્ય કોઈ વસ્તુ જે માથાને ન અડે, તેનો છાંયડો લઈ શકાય છે. (મુસ્લિમ)

- (૬) કમરપટ્ટો બાંધી શકાય છે. (બુખારી)

- (૭) તકલીફ પહોંચાડનાર તથા ઝેરી જનવર મારી શકાય છે. (બુખારી, મુસ્લિમ)

- (૮) પાલતુ જનવર જેમકે ઊંટ, ગાય, બકરી, મરઘી વગેરે ઝબહ કરી શકાય છે.

નોંધ : ઔરતોએ એહરામની હાલતમાં ચેહરો ખુલ્લો રાખવો, તથા હાથ મોજ પહેરવા નહીં (બુખારી), અગર તવાફ દરમ્યાન કે અન્ય જગ્યાએ કોઈ મર્દનો સામનો થઈ જાય તો તે સમયે ચહેરા પર કપડું આડુ ઢાંકી શકે છે.

આ સિવાય હજના પૂરા સફર દરમ્યાન ઔરતોએ પરદો કરવો જોઈએ કેમ કે બેપર્દગી કુરઆનની નાફરમાની છે. અગર કોઈ ઔરત નમાઝ પ્રત્યે અને પરદા પ્રત્યે લાપરવાહ હોય તો તેણે હજની નિયતની સાથે જ પોતાના જીવનમાં પરિવર્તન લાવી દેવું જોઈએ.

ઉમરહમાં નીચે મુજબ કાર્યો જરૂરી છે

- (૧) એહરામનું બાંધવું.
- (૨) કાબા શરીફના સાત ચક્કર મારી એક તવાફ કરવો.
- (૩) સફા-મરવાહના સાત ચક્કરની એક સઠ કરવી.
- (૪) સઠ કર્યા બાદ પૂરા માથાના વાળ મુંડાવવા અથવા કપાવવા.

ઉમરહનો વિગતવાર તરીકો

ઉમરહનું પહેલું કાર્ય એહરામ : મીકાત, એટલે કે એહરામ બાંધવાનું રથળ આવતા પહેલાં એહરામ બાંધી લેવું જરૂરી છે. (બુખારી, મુસ્લિમ) અગર એહરામ બાંધ્યા વિના મીકાતથી આગળ નીકળી ગયા તો પાછા આવી એહરામ બાંધીને જવું પડશે. અગર મીકાત પર પાછા જઈ શકાય તેમ ન હોય તો એક બકરી અથવા જાનવર ઝિબહ કરી મિરકીનોને વહેંચી દેવું પડશે.

જો કોઈ ફર્જ નમાઝનો સમય થતો હોય તો તે પઢીને એહરામ બાંધવું. (નબી (સ.અ.વ.) એ ઝોહરની નમાઝ બાદ એહરામ બાંધ્યું હતું) એહરામ બાંધતા પહેલા ગુસલ કરી લેવું સુન્નત છે, અગર ગુસલ કરી શકાય તેમ ન હોય તો વઝૂ કરી લેવું. ત્યારબાદ રોહંદા સિવેલા કપડાં ઉતારી એહરામના કપડાં પહેરી લેવા અને ફક્ત શરીર પર ખુશ્બૂ લગાવવી. હવે ઝુબાનથી અલ્લાહુમ્મ લબ્બય્ક ઉમરતન્ કહેવું અને હજજે તમત્તો ની નિયત કરવી.

મીકાત પાસે પહોંચતા હાજીએ બુલંદ અવાજે તલ્બિય્યહ એટલે “લબ્બય્ક અલ્લાહુમ્મ લબ્બય્ક, લબ્બય્ક લા શરીક લક લબ્બય્ક, ઈન્નલ્ હમ્દ વન્નિઅમત લક વલ્ મુલ્ક, લા શરીક લક્.” (બુખારી, મુસ્લિમ). પઢવાનું શરૂ કરી દેવું અને હરમ શરીફમાં એટલે કે મરહુદે હરામમાં પહોંચતા સુધી પઢવાનું ચાલુ જ રાખવું. ઔરતોએ પોતાની બાજુવાળો સાંભળી શકે તેટલા જ અવાજથી પઢવું. બુલંદ અવાજથી ન પઢવું.

એહરામ બાંધી મીકાતથી પસાર થઈ બુલંદ અવાજથી આગળ બતાવ્યા મુજબ “લબ્બય્ક અલ્લાહુમ્મ લબ્બય્ક, લબ્બય્ક લા શરીક લક લબ્બય્ક, ઈન્નલ્ હમ્દ વન્નિઅમત લક વલ્ મુલ્ક, લા શરીક લક્.” પોકારતા પોકારતા મક્કા પહોંચવું. મક્કા પહોંચી જરૂરતથી હારિગ થયા બાદ વઝૂ કરી તરત જ મરહુદે હરામ માં ઉમરહ કરવા માટે જવું. મરહુદે હરામમાં દાખલ થતી વખતે પહેલાં જમણો પગ અંદર મુકવો અને આ દુઆ પઢવી. (જે દરેક મરહુદમાં દાખલ થતી વખતે પઢવામાં આવે છે.)

“અઊઝુ બિલ્લાહિલ્ અઝીમ્, વબિ વજ્હિહિલ્ કરીમ્, વ સુલ્તાનિહિલ્ કદીમ્, મિનશ્ શય્તાનિર્ રઝમ્. બિસ્મિલ્લાહિ વરસલાતુ વરસલામુ અલા રસૂલિલ્લાહ. અલ્લાહુમ્મફતહ્ લી અબ્વાબ રહ્મતિફ.” (મુસ્લિમ)

ઉમરહનો તવાફ શરૂ કરતાં પહેલાં (ખાસ નોંધ)

- (૧) આ તવાફ હજજે તમત્તોના ઉમરહ માટે હોવાથી આ તવાફમાં રમલ અને ઇઝતેબા કરવામાં આવશે.

રમલ : એટલે તવાફના શરૂના ત્રણ ચક્કરમાં પુરૂષોએ પહેલવાનની માફક ખભા હલાવી, ટૂંકા પગલે, ઝડપથી ચાલવું. અને બાકીના ચાર ચક્કર સામાન્ય ચાલે પૂરા કરવા. (અહમદ, મુરિલમ)

ઇઝતેબા : એટલે પુરૂષોએ પોતાના એહરામની ઉપરની ચાદર જમણાં ખભાની નીચેથી બગલમાંથી કાઢી તેના બન્ને છેડા ડાબા ખભા ઉપર નાંખી દેવા અને જમણો ખભો ખુલ્લો રાખવો. (અહમદ, અબૂદાવૂદ) આમ કરવાને ઇઝતેબા કહે છે.

નોંધ : રમલ અને ઇઝતેબા ફક્ત મદ્યો માટે છે.

(૨) તવાફ પહેલા વચ્ચે કરવું જરૂરી છે. (તિરમીઝી, હાકિમ)

તવાફ એક પ્રકારની નમાઝ જેવી જ ઇબાદત છે માટે પાકી અને વચ્ચેની હાલતમાં જ તવાફ થઈ શકે છે અગર ચાલુ તવાફમાં વચ્ચે તુટી જાયતો ફરીથી વચ્ચે કરી જેટલા ચક્કર બાકી રહ્યા હોય તેટલા પૂરા કરવા.

ઉમરહનું બીજું કાર્ય તવાફ તવાફની રીત

મરજુદે હરામમાં દાખલ થઈ સીધા હજરે અરવદ પાસે જવું અને લબ્બચુક.... પઢવાનું બંધ કરી દેવું. હવે દિલમાં તવાફની નિયત કરી બિરિમલ્લાહિ અલ્લાહુ અક્બર કહી (બયહકી) શક્ય હોય તો હજરે અરવદને બોલો આપવો, “અગર શક્ય ન હોય તો હાથથી અથવા લાકડી વડે અડકવું અને હાથ અથવા લાકડીને બોલો આપવો” (બુખારી, મુરિલમ) અને તે પણ શક્ય ન હોય તો હજરે અરવદ સામે ઉભા રહી તેની તરફ ચેહરો કરી જમણો હાથ ઉંચો કરી, અલ્લાહુ અક્બર કહી ફક્ત ઇશારો કરવો (બુખારી) હાથ ચુમવો નહીં. ત્યારબાદ તવાફ શરૂ કરવો.

(આ રીતે હજરે અરવદને અડકવાને અથવા બોલો આપવાને અથવા ઇશારો કરવાને ઇસ્તિલામ કહે છે.) હવે “બયતુલ્લાહ” ડાબા હાથે રાખી જમણી તરફથી તવાફના ચક્કર શરૂ કરવા. (મુરિલમ) આ ઉમરહનો તવાફ હોવાથી પહેલા ત્રણ ચક્કરમાં રમલ કરવું અને સાતેવ ચક્કરમાં ઇઝતેબા કરવું (અબૂદાવૂદ)

તવાફ દરમ્યાન જે દુઆ આવડતી હોય તે દુઆઓ અથવા કુરઆની સૂરતો પઢી શકાય છે. તેમજ સુબ્હાનલ્લાહ, અલ્ હમ્દુ લિલ્લાહ, અલ્લાહુ અક્બર, અસ્તગ્ફિરલ્લાહ, વગેરે પઢી શકાય છે તથા કોઈપણ ભાષામાં દુઆ માંગી શકાય છે. મતલબ ગમે તે રીતે અલ્લાહનો ઝિકર કરતા રહેવું જોઈએ.

જ્યારે “બયતુલ્લાહ” નો “ફકને યમાની” નામનો ખૂણો આવે ત્યારે શક્ય હોય તો તે ખૂણાને જમણા હાથથી અડકવો, બોલો (ચૂંબન) આપવો નહીં તથા હાથને પણ બોલો આપવો નહીં. અગર અડકવું મુશ્કેલ હોય તો ઇશારો પણ ન કરવો અને ત્યાંથી પસાર થઈ જવું.

ફકને યમાની અને હજરે અરવદની દરમ્યાન નીચેની દુઆ પઢવી અફઝલ છે. રબ્બના આતિના હિદ્દુન્યા હસનતંવ્ વ હિલ્ આબિરતિ હસનતંવ્ વ કિના અઝાબન્નાર્. (અબૂદાવૂદ)

આ રીતે દુઆ વગેરે પઢતા પઢતા ડાબા શરીફની ગોળ ફરી હજરે અરવદ પાસે આવતા તવાફનો એક ચક્કર પૂરો થશે. હવે ફરી હજરે અરવદને બોલો આપી અથવા ઇસ્તિલામ એટલે આગળ બતાવ્યા મુજબ અલ્લાહુ અક્બર કહી હાથથી ઇશારો કરી

બીજે ચક્કર શરૂ કરવો અને પહેલા ચક્કરની રીતે દુઆઓ પઢતા તથા ઝિફ્ફર કરતા કરતા બીજે ચક્કર પૂરો કરવો. આ રીતે સાત ચક્કર પૂરા થતાં એક તવાફૂ પૂરો થશે.

તવાફૂના સાત ચક્કર પૂરા થયા બાદ ઇઝતેબા કાઢી નાખવું એટલે એહરામની ચાદર બંને ખભા પર નાંખી ઓઢી લેવી.

ખાસ નોંધ : અગર તવાફૂના સાત ચક્કરની ગણતરીમાં ભુલ થાય અથવા શંકામાં પડી જવાય કે કેટલા ચક્કર થયા તો જે સંખ્યા પર દિલ વધારે ચકીન કરતું હોય તેને રિવકારી તે પ્રમાણે ચક્કર પૂરા કરવા, તેમ ન થાય તો ઓછી સંખ્યાની ગણતરી રિવકારી તે મુજબ ફેરા પૂરા કરવા.

તવાફૂથી હારિગ થયા બાદ મકામે ઇબ્રાહીમ પાસે આવવું અને કુરઆનની આયત “વત્તબિઝૂ મિમ્ મકામિ ઇબ્રાહીમ મુસલ્લા.” (સૂરે બકરહ : ૧૨૫) પઢવી અને તયારબાદ તેની પાછળ જ્યાં જગ્યા મળે ત્યાં બે રકઅત નમાઝ પઢવી, આ બે રકઅતમાં પહેલી રકઅતમાં સૂરે કાફિરૂન અને બીજી રકઅતમાં સૂરે અહદ પઢવી. (મુસ્લિમ, તિરમિઝી)

ઉમરહુનું ત્રીજું કાર્ય (સફા મરવહની સઈ) :

મકામે ઇબ્રાહીમથી હારિગ થયા બાદ ઝમઝમનું પાણી પીવું તથા માથા ઉપર નાખવું સુન્નત છે (સહીહ અહમદ). નબી (સ.અ.વ.) નું હરમાન છે કે ઝમઝમનું પાણી જે ઇરાદાથી પીવામાં આવે તે પુરો થાય છે. (સહીહ ઇબ્નેમાજહ)

મીઝાબે રહમત (મુલ્તઝમ) પાસે દુઆ માંગવી. (મીઝાબે રહમત કાબાના દરવાજાની નીચેની પાળીને કહે છે). તયારબાદ સઈ શરૂ કરતા પહેલા હજરે અરવદ પાસે આવવું અને તેનો ઇસ્તેલામ કરી સફા તરફ જવું. ત્યાં પહોંચી કુરઆનની આ આયત “ઇન્નરસફા વલ્ મરવત મિન્ શઆઇરિલ્લાહ, હ મન્ હજ્જલ્ બયત્ અપિઅતમર ફલા જુનાહ અલય્હિ અય્ તત્તવ્વહ બિહિમા વ મન્ તતવ્વ અય્રન્ હ ઇન્નલ્લાહ શાકિરૂન અલીમ્.” (સૂરે બકરહ - ૧૫૮)

“અબ્દઉ બિમા બદઅલ્લાહુ બિહી,” પઢવી અને સફા પર ઊંચે સુધી ચઢી જવું અને સફા પર ઊભા રહી બયતુલ્લાહ તરફ ચેહરો કરી હાથ ઊઠાવી આ દુઆ પઢવી.

અલ્લાહુ અફ્બર, અલ્લાહુ અફ્બર, અલ્લાહુ અફ્બર, પઢી નીચે લખેલ દુઆ ત્રણ વખત પઢવી સુન્નત છે.

લા ઇલાહ ઇલ્લલ્લાહુ વહ્દહુ લા શરીક લહુ, લહુલ્ મુલ્કુ વ લહુલ્ હમ્દુ વ હુવ અલા કુલિલ શય્ઇન્ કદીર. લા ઇલાહ ઇલ્લલ્લાહુ વહ્દહુ અન્જઝ વઅ્દહુ વ નસર અબ્દહુ વ હઝમલ્ અહ્ઝાબ વહ્દહુ. (મુસ્લિમ)

આ દુઆ પઢ્યા બાદ બીજી જે દુઆ માંગવી હોય અને જે ભાષામાં માંગવી હોય તે ભાષામાં ખૂબ રડી રડી દુઆ માંગવી. તેમજ અલ્લાહનો ઝિકર કરતા કરતા સફાથી મરવહ તરફ જવું.

સફા મરવહ વચ્ચેના રસ્તામાં આવતા જતા બંને તરફ રસ્તામાં છત ઉપર લીલા કલરની લાઇટોના નિશાન મુકેલ છે, જેને “મીલૈન અખઝરૈન” કહે છે. આ લાઇટો દરમ્યાન ફક્ત પુરૂષોએ સાધારણ ઝડપથી ચાલવું. (મુસ્લિમ)

ત્યારબાદ સામાન્ય ચાલે ચાલી મરવહ પર પહોંચી ઊંચે સુધી ચઢવું અને કાબા તરફ ચેહરો કરી જેમ સફા પર હાથ ઉઠાવી (આગળ લખેલ) જે દુઆઓ માંગી હતી તેમ મરવહ પર પણ હાથ ઉઠાવી દુઆ માંગવી. મરવહ પણ દુઆ કુબૂલ થવાની જગ્યા છે. માટે શક્ય તેટલી દુઆ માંગવી. આમ સફાથી મરવહ વચ્ચેનો આ એક ચક્કર પૂરો થશે.

ત્યારબાદ મરવહથી પાછા સફા તરફ આવવું, ઉપરોક્ત દુઆ અને અન્ય દુઆઓ તથા ઝિકર પઢતા પઢતા લીલી લાઇટો દરમ્યાન ઝડપી ચાલે અને તે સિવાય સામાન્ય ચાલે ચાલતા ચાલતા સફા પર પહોંચવું અને ઊંચે સુધી ચઢી અહીં પણ ફરી વખત બન્ને હાથ ઉઠાવી દુઆ માંગવી. સફાથી મરવહ, અને મરવહથી સફા, એમ આ બે ચક્કર પૂરા થયા. આજ રીતે સાત ચક્કર પૂરા કરવા. સાતમો ચક્કર મરવહ પર પૂરો થશે અને સઠ પણ પૂરી થશે.

ઉમરહનું ચોથું કાર્ય (વાળ મુંડાવવા)

સઠ પૂરી થયા બાદ પૂરૂષોએ પૂરા માથાના વાળ મુંડાવવા અથવા કપાવવા (બુખારી). તથા સ્ત્રીઓએ આંગળીના બોરખા જેટલા વાળ કપાવવા. (સહીહ અબૂદાવૂદ)

કેટલાક પુરૂષો સ્ત્રીઓની માફક અમુક જ જગ્યાએથી થોડાક જ વાળ કપાવે છે, જે સહીહ નથી. પૂરા માથાના વાળ કપાવવા બેઠેએ.

આટલા કાર્યો કરવાથી ઉમરો પૂરો થઈ જશે, અને એહરામની હાલતમાં જે પાબંદીઓ હતી તે ખતમ થઈ જશે. આટલું કર્યા બાદ એહરામ કાઢી નાંખવું (બુખારી) અને રોજંદા કપડા પહેરી લેવા.

ઉમરો અદા કર્યા બાદ મક્કામાં રોકાણ દરમ્યાન વધુમાં વધુ સમય મરજીદે હરામમાં વીતાવવો બેઠેએ, અને બને તેટલા વધારે તવાફ કરવા બેઠેએ, ફરી બીજી કોઈ જગ્યાએ તવાફ કરવાનો મોકો નહીં મળે. આ ખૂબ જ કીમતી સમય છે જેને બેકાર કામો, ફૂઝુલ બકવાસ, હંસી-મઝાક તથા હરવા ફરવામાં બરબાદ કરવો બેઠેએ નહીં.

હજ-ઉમરહ તથા તવાફ બાબત હૈઝ અને નિફાસવાની ઔરતોના મસાઈલ

- (૧) ઉમરહનું એહરામ બાંધતા પહેલા હૈઝની હાલતમાં હોય તો પણ મિકાત પહેલા એહરામ બાંધવું જરૂરી છે. પાક થતા સુધી રાહ બેવી પાક થઈ ગયા બાદ ઉમરહ કરવો.
- (૨) જો ઉમરહ માટે એહરામ બાંધ્યા પછી અને તવાફ કરતા પહેલા હૈઝ આવી જાય તો પણ તવાફ ન કરે અને સઠ પણ ન કરે અને એહરામ કાઢી નાખે. પાક થઈ ગયા બાદ એહરામની નીયત કરી તવાફ તથા સઠ કરે.
- (૩) જો તવાફ કરી તવાફની બે રકઅત નમાઝ પઢ્યા બાદ હૈઝ આવી જાય તો હૈઝની હાલતમાં સઠ કરી શકે છે અને ઉમરો અદા થઈ ગયો ગણાશે.
- (૪) જો હજ માટે નીકળતી વખતે પણ હૈઝ કે નિફાસની હાલતમાં હોય તો બૈરતુલ્લાહના તવાફ તથા નમાઝ સિવાય હજના બીજા તમામ કાર્યો કરી શકે છે

અને તવાફ પછી કરવાનો રહેશે.

- (પ) તવાફે વિદાઅ વખતે જે હૈઝની તકલીફ ઉભી થાય તો તવાફે વિદાઅ ન કરવાની છુટ છે.

ઝમઝમનું પાણી

ઝમઝમનું પાણી ખુબ ફાયદાકારક છે અને તે જે ઇચ્છાથી પીવામાં આવે તે પુરી થાય છે. માટે નેક નિયતથી ખુબ પેટ ભરીને પીતા રહેવું બેઠએ.

હજનો તરીકો (આઠમી ઝિલહજ)

ઉમરો કર્યા બાદ હજના કાર્યો આઠમી ઝિલહજથી શરૂ થાય છે. આઠમી ઝિલહજના દિવસે સવારે ગુસલ કરી, અને ગુસલ કરી શકાય તેમ ન હોય તો વઝૂ કરી, ત્યારબાદ ફક્ત શરીર પર ખુશ્બૂ લગાવી એહરામ બાંધી હજની નિયત કરવી અને ઝુબાનથી અલ્લાહુમ્મ લબ્બયુફ્ હજજન્ (મુરિલમ) કહેવું અને ત્યારબાદ તલ્બિયહની આ દુઆ બુલંદ અવાજથી પઢતા રહેવું.

તલ્બિયહ : લબ્બયુફ્ અલ્લાહુમ્મ લબ્બયુફ્, લબ્બયુફ્ લા શરીક લક લબ્બયુફ્ ઇન્નલ્ હમ્દ વન્નિઅમત લક વલ્ મુલ્હ, લા શરીક લહ્.

તલ્બિયહની આ દુઆ પઢતા પઢતા ફજરની નમાઝ બાદ “મક્કા” થી “મીના” તરફ રવાના થવું અને મીનામાં પડાવ કરવો. “મીના” માં ઝોહર, અસર, મગરીબ, ઇશા અને નવમી ઝિલહજની ફજર, એમ પાંચ ટાઇમની નમાઝ અદા થશે. આ નમાઝો સમયસર અને શક્ય હોય તો જમાઅત સાથે પઢવી, અથવા તો એકલા કરસર કરી પઢવી.

મીનામાં “મરહુદે ખૈફ” નામની મરહુદ છે અગર મરહુદમાં જઇ નમાઝ પઢવામાં આવે તો બેહતર છે, નહીં તો તંબુમાં પઢવી શક્ય હોય તો જમાઅત કરી કરસર પઢવી અથવા એકલા કરસર નમાઝ પઢવી. મીનામાં રોકાણ દરમ્યાન અલ્લાહનો ઝિકર કરતા રહેવું અને ઇબાદતમાં લાગેલા રહેવું તથા લબ્બૈક... પોકારતા રહેવું.

આમ મીનામાં આઠમી ઝિલહજની સવારથી લઇ નવમી ઝિલહજની ફજર સુધી રોકાણ રહેશે. નવમી ઝિલહજના રોજ સવારે એટલે અરફાના દિવસે અરફાતના મેદાનમાં જવાનું છે.

નવમી ઝિલહજ

અરફાત તરફ રવાનગી : નવમી ઝિલહજ એટલે અરફાના દિવસે મીનામાં ફજરની નમાઝ પઢી સૂરજ નીકળ્યા બાદ અરફાત ના મેદાન તરફ રવાના થવું અને ઝવાલ પહેલા એટલે ઝોહર પહેલાં ત્યાં પહોંચી જવું. અરફાતના મેદાનમાં પોતાના પડાવ પર પહોંચી ઝોહર પહેલા “મરહુદે નમેરહ” માં પહોંચી જવું. અહીં પહેલા હજનો ખુત્બો થશે, ખુત્બો ધ્યાનથી સાંભળવો. ખુત્બા બાદ પહેલા ઝોહરની નમાઝ જમાઅત સાથે બે રકઅત કરસર પઢાવવામાં આવશે, પછી તરત જ અસરની બે રકઅત કરસર જમાઅત સાથે પઢાવવામાં આવશે.

“મરહુદે નમેરહ” માં જવું શક્ય ન હોય તો પોતાના તંબુમાં જ, શક્ય હોય તો

જમાઅત કરી અથવા એકલા ઝોહરના ટાઇમે તકબીર પઢી પહેલા ઝોહરની બે રકઅત કરસર પઢવી અને પછી તરત જ ફરી તકબીર પઢી અસરની બે રકઅત કરસર પઢવી. ત્યાર બાદ અરહાતના મૈદાનમાં કોઇ પણ જગ્યાએ રહેવું, અથવા પોતાના પડાવ પર રહેવું. અરહાતની બહાર જવું નહીં અને મગરિબ સુધી દુઆ તથા ઝિકરમાં મશગૂલ રહેવું.

અરહાતના મૈદાનમાં રોકાવવું હજનો મુખ્ય રૂકન છે, અગર કોઇ શરઇ મજબુરીના કારણે મોડા પડે તો ૧૦મી ઝિલહજની ફજર પહેલા પણ ત્યાં પહોંચવું જરૂરી છે. અહીં હાજર નહીં હોય તો હજ અદા થશે નહીં, તથા હજની ફરજ અદા કરવા માટે બીજા વર્ષે પાછા આવવું પડશે. (સહીહ નસઇ)

અરફાના દિવસની ખાસ દુઆ : લા ઇલાહ ઇલ્લલ્લાહુ વહ્દહુ લા શરીક લહુ, લહુલ્ મુલ્કુ વ લહુલ્ હમ્દુ વ હુવ અલા કુલિલ શય્ઇન્ કદીર્ (તિરમિઝી)

અરહાતનું મેદાન દુઆ કુબૂલ થવાની જગ્યા છે, અને અરહાતનો દિવસ દુઆ કુબૂલ થવાનો દિવસ છે માટે અહીં ખૂબ રડી રડી આજીઝી કરી જેટલી બને એટલી વધારે દુઆ માંગવી. અરહાતનો દિવસ ખૂબજ મહત્વનો દિવસ અને મેદાને અરહાતમાં રોકાણ ખૂબજ કીમતી સમય છે માટે જરાપણ બેદરકારી કે સુરતી કરવી બેઇએ નહીં. “અરહાત” ના મેદાનમાં મગરિબ સુધી ઇબાદતમાં મશગૂલ રહેવું. અહીં મગરિબની નમાઝનો ટાઇમ થઇ જાય તો પણ મગરિબની નમાઝ પઢવી નહીં. કેમકે મગરિબ અને ઇશાની નમાઝ “મુઝદલિહ્” જઇ પઢવી સુન્નત છે.

અરહાતના મેદાનમાંથી મુઝદલિહ્ જવાનું છે.

મુઝદલિહ્ રવાનગી : “અરહાત” ના મેદાનમાંથી સૂરજ ડુબ્યા બાદ મગરિબની નમાઝ પઢ્યા વગર લબ્બૈક... પઢતા પઢતા “મુઝદલિહ્” રવાના થઇ જવું. “મુઝદલિહ્” પહોંચી તરત જ પહેલા મગરિબની ત્રણ રકઅત પઢવી અને ત્યારબાદ ઇશાની નમાઝ કરસર કરી એટલે કે બે રકઅત જમાઅત કરી પઢવી. જમાત શક્ય ન હોય તો એકલા પઢી લેવી. “મુઝદલિહ્” માં રાત પિતાવવી જરૂરી છે. તેમજ અહીં રાત્રે જાગવા કરતાં સુઇ જવું બેહતર છે. (સુઇ જવું બી સ.અ.વ. ની સુન્નત છે).

સવારમાં ઉઠી ફજરની નમાઝ પઢી કિબ્લા તરફ ચેહરો કરી ખૂબ દુઆ માંગવી. “મુઝદલિહ્” માં રાત્રી રોકાણ “મશઅરૂલ હરામ” માં કરવામાં આવે તો સારું છે. અગર “મશઅરૂલ હરામ” માં જવાય એમ ન હોય તો “મુઝદલિહ્” માં પોતાના પડાવ પર ફજરની નમાઝ પઢી કિબ્લા તરફ ચેહરો કરી દુઆ માંગવી.

નવમી તારીખની રાત “મુઝદલિહ્” માં પિતાવી, સવારે એટલે દસમી ઝિલ હજજે ફજરની નમાઝ પઢી સૂરજ નિકળતા પહેલા “મુઝદલિહ્” થી પાછા “મીના” રવાના થવાનું છે.

નોંધ : શક્ય હોય તો બધી નમાઝો જમાઅત સાથે જ પઢવી.

દસમી ઝિલહજ (મીના તરફ રવાનગી)

દસમી ઝિલહજ ના રોજ સવારે “મુઝદલિહ્” માં ફજરની નમાઝ તથા દુઆથી હારિગ થઇ સૂરજ નિકળતા પહેલા “મુઝદલિહ્” થી મીના રવાના થઇ જવું. અને લબ્બય્ક પોકારવાનું ચાલુ જ રાખવું.

આજે દસમી ઝિલહજના દિવસે મીનામાં ચાર મુખ્ય કામ કરવાના છે. (૧) રમી એટલે શૈતાનને કાંકરીઓ મારવી. (૨) કુરબાની કરવી. (૩) વાળ મુંડાવવા. (૪) તવાફે ઝિયારહ અથવા તવાફે ઇફાઝા કરવો.

આ ચારેવ કામ લખ્યા મુજબ કમવાર કરવા સુન્નત તથા અફઝલ છે. તેમજ આગળ-પાછળ જઇ જાય તો પણ જાઇએ છે, કોઇ હરજ નથી.

(૧) રમી : “મુઝદલિફ્હ” થી રવાના થઇ મીના પહોંચી સીધા શૈતાનને કાંકરીઓ મારવા જવું. આજે એટલે દસમી ઝિલહજના દિવસે જે ઇદનો દિવસ છે ફક્ત મોટા શૈતાનને સાત કાંકરીઓ મારવામાં આવશે, જે મક્કાથી નજીક છે અને જેને “જમરતુલ અકબહ” કહે છે. આજના દિવસની કાંકરીઓ ફજરથી લઇ ઝવાલ સુધી એટલે કે ઓહરની નમાઝનો ટાઇમ થતાં પહેલા મારી લેવી. (બુખારી, મુસ્લિમ)

જો કોઇ મજબૂરીના કારણે મોડું થઇ જાય તો ઝવાલ બાદ પણ કાંકરી મારવી જાઇએ છે. (બુખારી)

શૈતાન પાસે પહોંચી લબ્બયુક... પઢવાનું બંધ કરી દેવું અને એક પછી એક સાત કાંકરીઓ મારવી, આ કાંકરીઓ ચણા જેટલી અથવા ચણાથી સહેજ મોટી હોવી જોઇએ બહુ મોટી કે નાની ન હોવી જોઇએ, જે “મુઝદલિફ્હ” અથવા ગમે ત્યાંથી લઇ શકાય છે, “મુઝદલિફ્હ” થી જ કાંકરીઓ લેવી એવું જરૂરી નથી. પરંતુ કોઇની વાપરેલી કાંકરી ઉઠાવવી નહીં. દરેક કાંકરી મારતી વખતે હાથ ઊંચો ઉઠાવવો અને અંગુઠો તથા પહેલી આંગળીથી કાંકરી પકડવી, શક્ય ન હોય તો જે રીતે હાથે તેમ પકડવી અને બિરિમલ્લાહિ અલ્લાહુ અફ્બર કહેવું, તેમજ કાંકરીઓ એ રીતે મારવી કે શૈતાનને વાગે અને ન વાગે તો ફરીથી મારવી પડશે. અને પુલ ઉપરથી કાંકરી મારવામાં આવે તો મારેલી કાંકરી શૈતાનને ન વાગે તો ફૂંડાળામાં તો પડવી જ જોઇએ અગર કોઇ કાંકરી શૈતાનને નહીં વાગે અથવા ફૂંડાળાની બહાર જશે તો તેના બદલામવાં બીજી કાંકરી મારવી પડશે.

(૨) કુરબાની : કાંકરીઓ માર્યા બાદ કુરબાની કરવી.

(૩) વાળ મુંડાવવા : કુરબાનીથી હારિગ થઇ પુરૂષોએ પૂરા માથાના વાળ મુંડાવવા અને ઔરતોએ બોરખા જેટલી ચોટી કપાવવી.

આટલું કર્યા બાદ હલાલ થઇ જવાય છે, માટે એહરામ કાઢી સાદા કપડાં પહેરી લેવા. હવે સ્ત્રી-પુરૂષના મિલાપ સિવાય એહરામની હાલતમાં જે કાર્યો કરવા હરામ હતા તે બધાં હલાલ થઇ જાય છે.

નોંધ : અમુક પુરૂષો સ્ત્રીઓની માફક અમુક જ જગ્યાએથી થોડાક જ વાળ કપાવે છે, જે સહીહ નથી. પૂરા માથાના વાળ કપાવવા જોઇએ.

(૪) તવાફે ઝિયારહ (ઇફાઝહ) : ઉપર જણાવેલ કાર્યો રમી, કુરબાની તથા મુંડન, વગેરેથી હારિગ થયા બાદ મક્કા જઇ તવાફે ઝિયારહ અદા કરવો, અને સહા મરવહની સઇ કરવી. તવાફે ઝિયારહ તમામ હાજીઓ માટે જરૂરી છે તેમજ દસમી ઝિલહજના દિવસે કરી લેવો અફઝલ છે, બાદમાં કરવો હોય તો પણ જાઇએ છે.

તવાફે ઝિયારહ કરી પાછા “મીના” પહોંચી જવું “મીના” માં રાત રોકાવવું જરૂરી છે અને હજનો રૂકન છે.

ખાસ નોંધ : તવાફે ઝિયારહ અને તવાફે વિદાઅ બંનેની સાથે નિયત કરી બંને માટે એક

જ તવાફ કરવામાં આવે તો પણ જઇએ છે.

હવે બે કે ત્રણ દિવસ “મીના” માં રહેવાનું છે અને દરરોજ ઝવાલથી મગરીબ સુધીના ટાઇમમાં ત્રણેવ શૈતાનને સાત-સાત કાંકરીઓ મારવાની છે.

“મીના” માં રોકાણ દરમ્યાન સંયમથી રહેવું, તથા પાંચેવ ટાઇમની નમાઝો કસર કરી ટાઇમસર શક્ય હોય તેટલું જમાઅત સાથે પઢવી અને સમય બરબાદ ન કરતાં ઇબાદતમાં મશગૂલ રહેવું.

ઉપર જણાવ્યા મુજબ હજુ બે અથવા ત્રણ દિવસ “મીના” માં રોકાવવાનું છે. દસમી ઝિલહજે ફક્ત મોટા શૈતાનને ફજરથી ઝવાલ સુધીના ટાઇમમાં કાંકરીઓ મારવાની હતી. પરંતુ બાકીના દિવસોમાં ત્રણેવ શૈતાનને ઝવાલ થી લઇ મગરિબ સુધીના ટાઇમમાં સાત-સાત કાંકરીઓ મારવાની છે.

અગ્યારમી ઝિલહજ

આજે અગ્યારમી ઝિલહજે ઝવાલ પછી પહેલા નાના શૈતાનને જે “મીના” થી નજીક છે તેને એક-એક કરી સાત કાંકરીઓ મારવી.

આગળ બતાવ્યા મુજબ દરેક કાંકરી મારતી વખતે હાથ ઊંચો ઉઠાવવો અને અંગૂઠો તથા પહેલી આંગળીથી કાંકરી પકડવી, શક્ય ન હોય તો જે રીતે ક્ષાવે તેમ પકડવી અને બિરિમલ્લાહિ અલ્લાહુ અફ્બર કહેવું, તેમજ કાંકરીઓ એ રીતે મારવી કે શૈતાનને વાગે અને ન વાગે તો ફરીથી મારવી પડશે. અને પુલ ઉપરથી કાંકરી મારવામાં આવે તો મારેલી કાંકરી શૈતાનને ન વાગે તો કૂંડાળામાં તો પડવી જ બેઇએ અગર કોઇ કાંકરી શૈતાનને નહી વાગે અથવા કૂંડાળાની બહાર જશે તો તેના બદલામાં બીજી કાંકરી મારવી પડશે.

નાના શૈતાનને કાંકરી માર્યા બાદ ત્યાંથી થોડુ આગળ વધી એક બાજુએ જઇ બન્ને હાથ ઉઠાવી દુઆ માંગવી.

ત્યાંથી થોડુ આગળ વચલો શૈતાન છે ત્યાં જઇ વચલા શૈતાનને પણ, પહેલા શૈતાનને જે રીતે કાંકરીઓ મારી હતી એ રીતે એક-એક કરી સાત કાંકરીઓ મારવી, અને થોડુ આગળ જઇ દુઆ માંગવી.

છેલ્લે મોટા શૈતાનને પણ એજ રીતે એક-એક કરી સાત કાંકરીઓ મારવી. મોટા શૈતાનને કાંકરીઓ મારી દુઆ કરવી નહિં.

બારમી ઝિલહજ

બીજા દિવસે એટલે કે બારમી ઝિલહજે પણ આ જ રીતે ઝવાલ પછી એક પછી એક ત્રણેવ શૈતાનને સાત-સાત કાંકરીઓ મારવી, પહેલા બે શૈતાનને કાંકરીઓ મારી દુઆ કરવી અને મોટા શૈતાનને કાંકરીઓ મારી દુઆ કરવી નહી. અગ્યારમી અને બારમી ઝિલહજ “મીના” માં વિતાવવી જરૂરી છે, અને તેરમી ઝિલહજ સુધી રોકાવવું અફઝલ છે.

અગર બારમી ઝિલહજે “મીના” થી નિકળી જવાનો ઇરાદો હોય તો બારમીએ ઝવાલથી મગરીબ દરમ્યાન ત્રણેવ શૈતાનને સાત-સાત કાંકરીઓ મારી મગરિબ પહેલા મીના છોડી દેવું જરૂરી છે. અને બે કોઇ મગરિબ પહેલા મીના નહી છોડે અને “મીના” માં

જ મગરિબ થઇ જશે તો તેરમી કિલહજ પણ “મીના” માં જ વિતાવવી પડશે અને તેરમી કિલહજજે પણ કાંકરીઓ મારવી પડશે અને પછી મક્કા આવવાનું રહેશે.

આટલા કાર્યો કરવાથી તવાફે વિદાઅ સિવાય હજના બધા અરકાન પૂરા થઇ જાય છે, ફક્ત તવાફે વિદાઅ કરવાનો બાકી રહે છે જે મક્કાથી વિદાય થતી વખતે બિલકુલ છેલ્લે કરવાનો હોય છે. જે હજનો એક રૂકન છે અને દરેક હાજીએ કરવો જરૂરી છે. હૈઝ અને નિહાસવાળી ઔરતો માટે તવાફે વિદાઅ ન કરવાની છુટ છે.

હવે જે હાજીઓએ મક્કા છોડી દેવાનું હોય અને ત્યાંથી રવાના થઇ જવાનું હોય તેમણે તવાફે વિદાઅ કરી વિદાય થઇ જવું. અને જે હાજીઓએ રોકાવવાનું હોય તેમણે રોકાણ દરમ્યાન બને તેટલા વધારે તવાફ કરવા અને વધુ પડતો સમય હરમ શરીફમાં તથા ઇબાદતમાં વિતાવવો. અને જ્યારે મક્કાથી વિદાય થવાનું હોય ત્યારે છેલ્લે તવાફે વિદાઅ કરી વિદાય થવું. વિદાય થતી વખતે કાબા શરીફની અઝમત પોતાના દિલમાં વસાવી રહતા દિલે ત્યાંથી વિદાય થવું.

મદીના શરીફ (મરજીદે નબવીની ઝિયારત)

(૧) મરજીદે નબવીની ઝિયારત માટે તથા તેમાં નમાઝ પઢવાની નિયતથી મદીના મુનવ્વરનો સફર કરવાનો ઘણો ધવાબ છે. કેમ કે “મરજીદે નબવીમાં નમાઝ પઢવાનો ધવાબ મરજીદે હરામ સિવાય બીજી મરજીદમાં નમાઝ પઢવા કરતાં એક હજાર નમાઝ જેટલો ધવાબ મળે છે” (બુખારી)

(૨) મરજીદે નબવીની ઝિયારત માટે તદ્દિબયહ અને એહરામ ની જરૂરત નથી અને તે હજના અરકાનમાં દાખલ નથી.

(૩) દરેક મરજીદની માફક મરજીદે નબવીમાં પણ દાખલ થતી વખતે પહેલા જમણો પગ મુકવો અને આ દુઆ પઢવી.

અઊઝુ બિલ્લાહિલ્ અઝીમ્, વ બિ વજ્હિલ્ કરીમ્, વ સુલ્તાનિહિલ્ કદીમ્, મિનશયતાનિર્ રહીમ્. બિરિમલ્લાહિ વરસલાતુ વરસલામુ અલા રસૂલિલ્લાહ અલ્લાહુમ્મહ્મદત્હ લી અબ્બાબ રહ્-મતિફ. (મુરિલમ)

(૪) મરજીદે નબવીમાં દાખલ થઇ બે રકઅત તદ્દિયતુલ મરજીદ પઢવી (બુખારી) અગર આ બે રકઅત રવઝતુલ જન્નહમાં પઢે તો અફઝલ છે. કેમકે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમનું ફરમાન છે. મેરે ઘર ઔર મિમ્બર કે દરમ્યાન જન્નત કે બાગોં મેં સે એક બાગ હે. (જેને રવઝતુલ જન્નહ કહે છે) (બુખારી, મુરિલમ)

અને જે મરજીદમાં દાખલ થતી વખતે જમાઅત ચાલતી હોય તો જમાતમાં શામિલ થઇ જવું (મુરિલમ) તેમજ બે ફરજ નમાઝનો ટાઇમ હોય અને ફરજ નમાઝ ન પઢી હોય તો પહેલા ફરજ નમાઝ પઢી લેવી.

(૫) નમાઝથી હારિગ થયા બાદ નબી (સ.અ.વ.) ની અને તેમના બન્ને સાથીયોની કબરની ઝિયારત કરવી. નબી (સ.અ.વ.)ની કબર સામે અદબથી ઉભા રહી ઘીમા અવાજે આ રીતે સલામ કહેવી.

અસ્સલામુ અલયક યા રસૂલલ્લાહિ વ રહ્મતુલ્લાહિ વ બરકાતુહ્. ત્યાર બાદ દરૂદ શરીફ પઢવું. મરજીદે નબવીમાં ચાલીસ નમાઝો પઢવી જેઇએ એવું કોઇ સહીહ હદીષથી ધાબિત નથી.

ત્યાંથી થોડા જમણી બાજુ જઇ હઝરત અબૂ બકર (રઝિ.) ની કબર સામે ઉભા રહી આ રીતે સલામ કહેવી અને તેમના માટે રહમત અને મગફિરતની દુઆ કરવી. **અરસલામુ અલયકુ યા અબા બક્ર.** ત્યાંથી થોડા વધારે જમણી તરફ ખસી અરસલામુ અલયકુ યા ઉમર, કહી સલામ કહેવી અને તેમના માટે પણ રહમત અને મગફિરતની દુઆ કરવી.

નોંધ : કબરની ઝિયારત ફક્ત મરદો માટે જાઇઝ છે. ઓરતો માટે જાઇઝ નથી. (અહમદ, તિરમિઝી)

(૬) મરજુદે કૂબામાં જવું. ત્યાં બે રકઅત નમાઝ પઢવી સુન્નત છે, કેમ કે રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) ત્યાં નમાઝ પઢી છે અને પઢવા માટે ફરમાવ્યું છે. ઘરેથી અથવા રૂમ પરથી વઝૂ કરી મરજુદે કૂબામાં નમાઝ પઢવાનો ધવાબ એક ઉમરા જેટલો છે. (અહમદ, નસઇ, ઇબ્નેમાજહ, હાકિમ)

(૭) બકીઅ નામના કબ્રસ્તાનમાં જવું, ત્યાં દફન થયેલ લોકો માટે મગફિરતની દુઆ કરવી.

(૮) હઝરત ઉષ્માન, હઝરત હમઝા, તથા ઉદદના શહીદોની કબર પર જવું સુન્નત છે. તેમને સલામ કરો અને તેમના માટે દુઆ કરો. કેમકે નબીયે કરીમ (સ.અ.વ.) તેમની ઝિયારત કરતાં હતાં. અને સહાબાએ કિરામ રઝિયલ્લાહુ અન્હુમ ને સિખવાડતા હતા કે જ્યારે કબર પાસે જવ તો આ દુઆ પઢો.

અરસલામુ અલયકુમ્ અહલદ દિયારિ મિનલ્ મુઅ્મિનીન વલ્ મુરિલમીન્. વ ઇન્ના ઇન શા અલ્લાહુ બિકુમ્ લાહિકૂન્. નરઅલુલ્લાહ લના વ લકુમૂલ્ આફિયહ. (મુરિલમ)

પઢવા લાયક ખાસ ખાસ દુઆઓ

(૧) સુબ્હાનલ્લાહિ વ બિહમ્દિહી, સુબ્હાનલ્લાહિલ્ અઝીમ્.

તરજૂમો : અલ્લાહ પાક છે. ઓર હમ ઉસકી તારીફ બયાન કરતે હૈં. અઝમતવાલા અલ્લાહ પાક છે.

(૨) લા ઇલાહ ઇલ્લા અન્ત સુબ્હાનક ઇન્ની કુન્તુ મિનઝ્ ઝાલિમીન્.

તરજૂમો : (અય અલ્લાહ) તેરે સિવા કોઇ મઅબૂદ નહી. તુ પાક છે. બેશક મેં ઝાલિમોં મેં સે હું.

(૩) લા ઇલાહ ઇલ્લલ્લાહુ વલા નઅબુદુ ઇલ્લા ઇય્યાહુ લહુન્ નિઅ્મતુ વ લહુલ્ ફઝ્લુ વ લહુષ્ષનાઉલ્ હસન્. લા ઇલાહ ઇલ્લલ્લાહુ મુખ્લિસીન લહુદ્ દીન વ લવ્ કરિહલ્ કાફિરૂન્.

તરજૂમો : અલ્લાહ કે સિવા કોઇ મઅબૂદ નહી ઓર હમ સબ ઉસીકી બંદગી કરતે હૈં, ઉસીકે સિઅે નેઅમત ઔર ફઝલ હે ઓર ઉસીકે સિઅે અરછી તઅરીફ હે. અલ્લાહ કે સિવા કોઇ મઅબૂદ નહી હમ ઉસીકે સિઅે દીનકો ખાલીસ કરતે હૈં આહે કાફિર નાપસંદ કરે.

(૪) રબ્બના આતિના ફિદ્દુન્યા હસનતંવ્ વ ફિલ્ આખિરતિ હસનતંવ્ વ કિના અઝાબન્નાર્.

તરજૂમો : અય હમારે રબ હમે દુનિયા મેં ભી ભલાઇ અતા કર ઓર આખીરત મેં ભી, ઓર હમકો જહન્નમ કે અઝાબ સે બચા.

(૫) અલ્લાહુમ્મ અસ્લિહ્ લી દીનીયલ્લઝી હુવ ઇરમતુ અમ્મરી. વ અસ્લિહ્ લી દુન્યાયલ્લતી ફીહા મઆશી. વ અસ્લિહ્ લી આખિરતી યલ્લતી ફીહા મઆદી. વજ્અલ્ લી હયાત ઝિયાદતલ્ લી ફી કુલિલ ખયર, વલ્ મવત રાહતલ્ લી મિન્ કુલિલ શરર.

તરજૂમો : અય અલ્લાહ મેરે લિએ મેરે દીન કો સુધાર દે જે મેરે કામકા બચાવ હે. ઔર મેરે લિએ મેરી દુનિયા સુધાર દે જુસ મેં મેરી રોઝી હે. ઓર મેરે લિએ મેરી આખીરત સુધાર દે જહાં મુજે લોટકર જના હે. ઔર ઝિંદગી કો મેરે લિએ હર ભલાઇ મેં ઝયાદતી કા બાઇષ બના દે, ઔર મૌતકો મેરે લિએ હર ખુરાઇ સે રાહત બના દે.

(૬) અઊઝુ બિલ્લાહિ મિન્ જહ્દિલ્ બલાઇ વ દરકિશ્શકાઇ વ સૂઇલ્ કઝાઇ વ શમાતતિલ્ અઅદાઅ.

તરજૂમો : મેં અલ્લાહ કી પનાહ ચાહતા હું આઝમાઇશ કી સખ્તી સે, ઓર નહુસત કે પાને સે, ઓર ખુરે ફેસલે સે ઓર દુશ્મન કે હંસને સે.

(૭) અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અઊઝુ બિક મિનલ્ હરમી વલ્ હુઝ્નિ વલ્ અજ્ઝિ વલ્ કસ્લિ વલ્ જુબ્નિ વલ્ બુખ્લિ વ મિનલ્ માસમિ વલ્ મગ્રમ્. વ મિન્ ગલબતિદ્ દય્નિ વ કહરિર રિખલ્.

તરજૂમો : અય અલ્લાહ મેં તેરી પનાહ ચાહતા હું ફિકર, ગમ, આજીઝી, સુરતી, બુઝદિલી, કંજુસી ઔર ગુનાહ, ઔર કર્ઝ સે, ઓર કર્ઝ કે બોજ સે, ઓર લોગોં કે દબાવ સે.

(૮) અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અઊઝુ બિક મિનલ્ બરસિ વલ્ જુનૂનિ વલ્ જુઝામિ વ મિન્ સરિયઇલ્ અરકામ્.

તરજૂમો : અય અલ્લાહ મેં તેરી પનાહ ચાહતા હું કોળ સે, પાગલપન સે, જૂઝામ સે ઔર ખુરી બીમારીયોં સે.

(૯) અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અસ્અલુકલ્ અહ્વ વલ્ આહિયત ફિદ્દુન્યા વલ્ આખિરહ્.

તરજૂમો : અય અલ્લાહ મેં તુજસે દરગુઝર કા, ઔર દુનિયા વ આખીરત મેં આહિયત કા સવાલ કરતા હું.

(૧૦) અલ્લાહુમ્મગ્ ફિર લી ખતીઅતી વ જહ્લી વ ઇસ્રાફી ફી અમ્રી વમા અન્ત અઅલમુ બિહી મિન્ની.

તરજૂમો : અય અલ્લાહ મેરી ખતા ઔર નાદાની કો, ઔર મેરે કામ મેં મેરી ઝયાદતી કો, ઔર જે કુછ ભી તુ મેરી તરફ સે જાનતા હે ઉસકો માફ કર દે.

(૧૧) અલ્લાહુમ્મ અઅતિ નફ્સી વ તક્વાહા ઝફિકહા, અન્ત ખયરૂ મન્ ઝફકાહા, અન્ત વલીયુહા વ મલ્લાહ.

તરજૂમો : અય અલ્લાહ મેરે નફ્સ કો ઉસકી પરહેઝગારી અતા કર ઔર ઉસકો સાફ કર દે. તુહી સબસે અરઘા ઉસકો સાફ કરનેવાલા હે, તુહી ઉસકા વાલી ઔર માલિક હે.

(૧૨) અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અઊઝુ બિક મિન્ ઇલ્મિલ્ લા યન્હઅ, મિન્ કલ્બિલ્ લા યખ્શઅ, વ મિન્ નફ્સિલ્ લા તશ્બઅ, વ મિન્ દ અવતિલ્ લા યુસ્તખબુ લહા.

તરજૂમો : અય અલ્લાહ મેં તેરી પનાહ ચાહતા હું એસે ઇલ્મ સે જે નફ્સ ન દે, ઔર એસે દિલ સે જે ખૌફ ન ખાએ, ઔર એસી દુઆ સે જે કુબૂલ ન હો.

(૧૩) અલ્લાહુમ્મ અલ્હિમ્ની રૂશ્દી વ અઇઝ્ની મિન્ શરિ નહ્સી.

તરજૂમો : અય અલ્લાહ મુજે મેરી હિદાયત કિ ખબર કર, ઔર મુજે મેરે નહ્સકી બુરાઇ સે બચા.

(૧૪) અલ્લાહુમ્મહ્ ફિની બિ હલાલિક અન્ હરામિક વ અગ્નિની બિ ફઝ્લિક અમ્મન્ સિવાહ્.

તરજૂમો : અય અલ્લાહ અપને હલાલ કે ઝરીએ અપને હરામ સે મેરી કિફાયત કર, ઔર મુજકો અપને ફઝલ સે દુસરોં સે બેનિયાઝ કર દે.

(૧૫) અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અરઅલુકલ્ હુદા વત્તુકા વલ્ અફાહ વલ્ ગિના.

તરજૂમો : અય અલ્લાહ મેં તુજ સે હિદાયત, પરહેઝગારી, પાકદામની, ઔર બેનિયાઝી માંગતા હું.

(૧૬) અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અરઅલુકલ્ જન્નત વમા કરરબ ઇલય્હા મિન્ કવ્લિંવ વ અમલ. વ અઊઝુ બિક મિનન્નારિ વમા કરરબ ઇલય્હા મિન્ કવ્લિંવ વ અમલ.

તરજૂમો : અય અલ્લાહ મેં તુજસે જન્નત કા સવાલ કરતા હું, ઔર એસે અમલ ઔર એસી બાત કા સવાલ કહતા હું જે મુજે જન્નત કે કરીબ કર દે. ઔર તેરી પનાહ સાહતા હું જહન્નમ સે, ઔર એસે અમલ ઔર એસી બાત સે જે જહન્નમ કે કરીબ લે જાએ.

(૧૭) રબ્બના અફરિગ્ અલય્ના સબરંવ વ ષબિબત્ અફ્દામના વન્સુરના અલલ્ કવ્મિલ્ કાફિરીન્.

તરજૂમો : અય હમારે રબ હમેં સબ્ર અતા કર, હમકો ષાબિત કદમ રખ, ઔર કાફિરોં પર હમારી મદદ કર.

(૧૮) રબ્બના લા તુઝિગ્ કુલૂબના બઅદ ઇઝ્ હદય્તના વ હબ્ લના મિલ્લદુન્ક રહ્મતન્ ઇન્નક અન્તલ્ વહ્હાબ્.

તરજૂમો : અય હમારે રબ, હિદાયત દેનેકે બાદ હમારે દિલો કો ગુમરાહ ન કર, ઔર હમેં અપની જાનિબ સે રહ્મત અતા કર, બેશક તુહી બળા દેનેવાલા હે.

(૧૯) રબ્બના ઇન્નના આમન્ના ફગ્હિર્ લના ઝુનૂબના વ કિના અઝાબન્નાર.

તરજૂમો : અય હમારે રબ હમ ઇમાન લાએ, પસ હમારે ગુનાહોં કો માફ કર દે ઔર હમકો દોઝખ કે અઝાબ સે બચા.

(૨૦) રબ્બનગ્ ફિર્ લના ઝુનૂબના વ ઇસ્રાફના ફી અમ્રિના વ ષબિબત્ અફ્દામના વન્સુરના અલલ્ કવ્મિલ્ કાફિરીન્.

તરજૂમો : અય હમારે રબ હમારે ગુનાહોં કો, ઔર હમ સે હમારે અમલ મેં જે ઝયાદતી હુઇ હો ઉસકો માફ કર, ઔર હમકો ષાબિત કદમ રખ, ઔર કાફિરોં પર હમારી મદદ કર.

(૨૧) રબ્બનગ્ ફિર્ લના ઝુનૂબના વ કફિર અન્ના સયિયાતિના વ તવફ્ફના મઅલ્ અબ્રાર.

તરજૂમો : અય હમારે રબ હમારે ગુનાહોં કો બખ્શ દે, ઔર હમારી બુરાઇયોં કો દૂર કર દે, ઔર હમકો નેક લોગોં કે સાથ મૌત દે. (આમીન)

કુર્આન અને હદીષ સિવાય લેખકના અંગત પિયારોથી પ્રકાશકનું સહમત હોવું જરૂરી નથી. -પ્રમુખ

ઇસ્લામિક ઇન્ફોર્મેશન સેન્ટર, ભુજ - મો. : ૮૪૦૧૭ ૮૬૧૭૨

www.ickutch.blogspot.in